

Голові спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15
у Національному авіаційному університеті
доктору педагогічних наук, професору
Лузік Ельвірі Василівні

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Бондар Марії Миколаївни
на дисертацію **Кучерявої Катерини Валеріївни «Розвиток самоосвітньої
компетентності майбутніх викладачів економіки»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність обраної теми, зв'язок з державними чи галузевими науковими програмами та пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки

Кардинальні зміни, що останнім часом відбуваються в економіці, науковій і освітній сферах нашої країни, вимагають спрямованих дій на подальше підвищення якості й конкурентоспроможності професійної освіти та прискорення інтеграційних процесів у європейській освітній простір. Ключовим завданням економічної освіти у XXI столітті залишається розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Тому сучасний ринок праці вимагає від викладачів економіки не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. Саме тому модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу є стратегічним напрямом розвитку освіти.

Процеси підвищення якості й конкурентоспроможності професійної освіти вимагають: оновлення її цілей і змісту на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку; розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій; запровадження компетентнісно та особистісно орієнтованих підходів до організації процесу неперервної освіти педагогів, що забезпечуватимуть усталену систему знань і компетентностей, потужну професійно кваліфіковану кадрову базу для економічного зростання держави, конкурентоспроможність вітчизняних працівників на зовнішньому ринку праці. Тому насущним є бажання модернізувати, оновити організаційну й змістовну системи фахової та професійної підготовки майбутнього викладача економіки, що має позитивно вплинути на вміння майбутніх викладачів економіки інтегрувати економічні, психолого-педагогічні, методичні й дидактичні знання в нестандартних, нетипових ситуаціях професійної діяльності, а також

*Вр. 51.12/05
Віс 08.11.2019.*

застосовувати наявний досвід для власної самоосвіти та професійного самовдосконалення.

Обрана дисертантом тема роботи, що спрямована на наукове обґрунтування, розробку та експериментальну перевірку дієвості розробленою нею моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки у процесі професійної підготовки, є актуальною та важливою для теорії й практики професійної освіти.

Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної наукової теми кафедри педагогіки та психології Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» «Психолого-педагогічні засади удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в економічному університеті» (РК№0107U007382). Тему дисертації затверджено Вченою Радою факультету управління персоналом, соціології та психології Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (протокол № 3 від 19.11.2015) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26.01.2016).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Основні наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження К. В. Кучерявої є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Вірогідність отриманих здобувачем результатів підтверджується методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження; адекватністю методів, що відповідають його меті, завданням, об'єкту; застосуванням комплексної методики експериментальної роботи; порівнянням якісного та кількісного аналізу отриманих даних за результатами констатувального та формувального етапу педагогічного експерименту з позитивними наслідками їх впровадження; компетентним використанням методів математичної статистики; апробацією результатів дослідження на міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукового-теоретичних і науково-практичних конференціях; практичним використанням висновків і рекомендацій у навчальному процесі.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці дієвості моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки у процесі професійної підготовки.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (298 найменувань, з них 13 – іноземною мовою), 27 додатків. Повний обсяг дисертації – 290 сторінок, з яких 187 – основного тексту. У роботі наведено 4 рисунки, 17 таблиць.

У першому розділі – «Теоретичні основи розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки» здійснено аналіз освітньо-професійних програм підготовки студентів за спеціальністю 015 «Професійна

освіта (Економіка)» в закладах вищої освіти (педагогічних університетах, класичних та економічному навчальному закладі); встановлено, що теперішній стан даної підготовки студентів в закладах вищої освіти не задовольняє потреб компетентнісного підходу щодо розвитку в студентів самоосвітньої компетентності; розглянуто різні наукові підходи у дослідженні проблеми самоосвіти та з'ясовано, що вчені-педагоги у визначенні сутності самоосвіти наголошують на зв'язку самоосвіти з процесами самовиховання та самовдосконалення, вважаючи, що самоосвітня діяльність обумовлена змістом та специфікою будь-якої професійної діяльності, вимогами та тенденціями безперервної освіти в інформаційному суспільстві; проаналізовано науково-практичні підходи до визначення змісту та структури самоосвітньої компетентності викладачів економіки; виокремлено та обґрунтовано наступні структурні компоненти означеної компетентності: мотиваційно-особистісний, регулятивно-вольовий, когнітивно-інформаційний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний.

У *другому розділі* — «Наукове обґрунтування моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки» висунуто гіпотезу дослідження; на основі розробленої структури самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки виділено однойменні критерії її оцінювання (мотиваційно-особистісний, регулятивно-вольовий, когнітивно-інформаційний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний), показники й рівні розвитку (високий, середній, низький) самоосвітньої компетентності; здійснено аналіз стану розвитку цієї компетентності; виявлено психолого-педагогічні умови та розроблено модель розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки, що включає: методологічний, інформаційно-методичний, процесуально-технологічний та результативно-оцінний блоки.

У *третьому розділі* — «Експериментальна перевірка моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки» розкрито зміст методики розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки, що передбачала реалізацію трьох тісно взаємопов'язаних етапів: мотиваційно-стимульовального, діялісно-виконавчого та контрольного-коригувального.

Для здійснення формувального етапу педагогічного експерименту було створено експериментальну групу ЕГ (52 особи) та контрольну групу КГ (53 особи) зі складу студентів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: студенти 2-3 курсів факультету управління персоналом, соціології та психології (спеціальності 015 «Професійна освіта. Економіка»; студенти економічних спеціальностей, які отримують додаткову спеціальність «викладач економіки» у процесі психолого-педагогічної підготовки). Експериментальна перевірка моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки засвідчила позитивну динаміку змін у рівнях розвитку цієї компетентності в ЕГ групі порівняно з КГ групою.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження К. В. Кучерявої достатньо обґрунтовані й достовірні.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, проведених автором. Найбільш суттєві наукові та практичні результати, отримані дисертанткою, викладені в загальних висновках.

Дисертаційна робота К. В. Кучерявої є комплексним і системним дослідженням, у якому: розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки; визначено психолого-педагогічні умови розвитку даної компетентності; удосконалено організаційно-методичний комплекс професійної та психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економіки, що сприятиме активізації їх самоосвіти.

Важливим та слухним, на наш погляд, є розробка та обґрунтування компонентів структури самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки, критеріїв та показників оцінювання їх розвитку.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення, що стосуються професійної підготовки майбутніх викладачів економіки, в основі яких лежать сучасні вимоги до формування професійної компетентності, складовою якої є самоосвітня компетентність; форми організації навчання студентів (індивідуальні та групові) та методи (проблемні, інтерактивні, дослідницькі), що сприяли розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки.

Отже, зазначені положення підтверджують наукову новизну результатів дисертаційного дослідження К. В. Кучерявої, яка пов'язана з процесом розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі їх фахової підготовки в закладах вищої освіти.

4. Значущість результатів дослідження для науки й практики

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається тим, що наукові здобутки автора, зокрема модель розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки та психолого-педагогічні умови розвитку означеної компетентності створюють методологічну основу для подальших наукових досліджень щодо підвищення якості професійної освіти.

Сформульовані автором загальні висновки на підставі проведеного в роботі аналізу, можуть бути використані у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів, а також для вдосконалення змісту й форм організації практичної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, у педагогічній діяльності, в організації науково-дослідницької роботи студентів.

Результати виконаного дослідження можуть бути використані у навчальному процесі під час професійної підготовки майбутніх викладачів економіки та покладені в основу розробки програм, підручників, навчальних посібників, тренінгових програм, методичних рекомендацій для студентів

і викладачів; в організації самостійної роботи студентів та індивідуально-консультаційної роботи викладачів; у розробці тренінгових програм для підвищення кваліфікації викладачів; для розробки методичних рекомендацій з наукової організації самоосвітньої діяльності студентів ЗВО.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації К. В. Кучерявої висвітлені у 19 публікаціях, 6 із яких – розміщені у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 3 статті – у міжнародних періодичних виданнях, 10 тез – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Дисертація та автореферат написані й оформлені у відповідності до вимог. Стель викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій є науковим та доступним для сприйняття. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

7. Зауваження до змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід висловити деякі зауваження та побажання:

1. У підрозділі 1.1. варто було б розкрити особливості професійної підготовки майбутніх викладачів економіки крізь призму проблеми розвитку самоосвітньої компетентності, а аналіз зарубіжного досвіду вказаної проблеми перенести в окремий підрозділ.
2. Потребує пояснення, чим відрізняється структура самоосвітньої компетентності викладача економіки, обґрунтованої автором, від структури інших викладачів?
3. Бажано було б уточнити сутність поняття «самоосвітні уміння» (підрозділ 1.3, с. 69), і чим ці уміння відрізняються від навчальних умінь студентів.
4. В обґрунтуванні психолого-педагогічної умови «забезпечення мотивації студентів з оволодіння самоосвітньою компетентністю» (підрозділ 2.3, с.117) варто було б подати конкретні методи та прийоми щодо мотивації самоосвітньої діяльності майбутніх викладачів економіки, розкрити їх сутність та зміст саме із врахуванням специфіки обраного фаху.
5. На нашу думку, у додатках до дисертаційного дослідження слід було б розмістити (чи видати окремою науковою працею) методичні рекомендації щодо розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної та психолого-педагогічної підготовки.

Однак, зазначені вище дискусійні положення та зауваження не носять принципового характеру й не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження та можуть слугувати як побажання для подальшої наукової роботи.

8. Загальний висновок

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць дисертанта дає підстави зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Кучерявої Катерини Валеріївни «Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримані нові науково обґрунтовані результати, які полягають в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки.

Дисертаційна робота «Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх викладачів економіки» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. за № 656, може бути рекомендованою до захисту в спеціалізованій вченій раді на здобуття автором наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри механіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України (м. Київ),

М. М. Бондар

5 листопада 2019 р.

Підпис Бондар М. М. засвідчую:

